

Zeist, 27-07-2023

Beste leden van de programmacommissie,

Sluit even uw ogen. Neem twee mensen in gedachten die u zeer dierbaar zijn. En bedenk dat één van beiden ziek wordt. Er komt een indicatie voor professionele zorg en ook van u wordt veel verwacht. Want de zorgprofessional vangt lang niet alles op. Waar legt u de prioriteit? Bij zorgen voor uw naaste? Bij uw werk? Maakt u afspraken met de familie? Springt u bij als de wijkverpleging niet komt? Hoever kan uw zorginspanning gaan?

Mantelzorg als afvoerputje

Eén ding is zeker, ook u staat een stevige taak te wachten. Of misschien bent u al mantelzorger. Diverse politici verlieten om die reden het ambt. Lees de verhalen van [Burgemeester Van Kooten](#), [Minister Wilmès](#) en [Fractievoorzitter Prins](#). Wat we nu zien, is dat financiële en personele tekorten in de zorg afgewenteld worden op de informele zorg. Steeds meer zorgtaken vallen op het bordje van de mantelzorger. Maar het zorgen voor elkaar wordt in de praktijk juist bijna onmogelijk gemaakt door de vele onnodige drempels. Denk aan bureaucratische rompslomp, onbetaald verlof opnemen of zorgindicaties die naar beneden worden bijgesteld waardoor je op steeds minder hulp kunt rekenen.

Wat doe je als je mantelzorger wordt? Ga je minder werken? Stop je met vrijwilligerswerk? Stop je met sporten? Vaak probeer je alle ballen in de lucht te houden. Dit leidt uiteindelijk tot overbelasting. In het laatste onderzoek van het SCP uit 2019 werd duidelijk dat van de vijf miljoen mantelzorgers in Nederland 10% zich zwaar belast voelt. De voortekenen zijn er dat dit percentage sindsdien is gestegen en meer mantelzorgers overbelast zijn. En ironisch genoeg: dan is een opname van de naaste de enige mogelijkheid, waarmee de druk op de zorg nog meer toeneemt.

We kunnen niet anders dan het zorgen voor elkaar op zo'n manier mogelijk maken dat het past naast andere taken zoals studie, werk of het sociale leven. Maar dan moet er wel wat veranderen. Dan kunnen we de burger niet langer zien als sluitpost van de rekening. De burger met zijn eigen leven dient het uitgangspunt te worden van alle nieuwe beslissingen. Want let wel: iedereen in Nederland krijgt met mantelzorg te maken. Ook iedereen in politiek Den Haag.

Tijd voor keuzes

Het is duidelijk dat van de burgers wordt verwacht dat ze steeds meer voor elkaar gaan zorgen. Hoe maken we dat zorgen voor elkaar mogelijk, zodanig dat het zich voegt in het eigen leven en het leven niet overneemt? Door als politiek vooraf keuzes te maken en regeldruk te verminderen. Door mantelzorg te erkennen als fact of life. En door ruimschoots te investeren in preventie van overbelasting en een adempauze voor de mantelzorger door te voorzien in goede dagbesteding voor de zorgvrager. Daarom vraag ik u mantelzorg integraal te benaderen vanuit alle beleidsterreinen waar mantelzorgers mee te maken hebben, zoals wonen, werk, financiën en studie. Het Kabinet zette met de uitvoeringsagenda mantelzorg 2023 – 2026 de eerste belangrijke stappen hiertoe.

In Nederland zijn 5 miljoen mantelzorgers

- 830.000 zorgen langdurig en intensief
- 10% voelt zich zwaar belast
- 1 op de 4 combineert mantelzorg met betaald werk
- 1 op de 4 jongeren zorgt voor een naaste
- Per zorgvrager zijn nu in potentie 15 mensen in de omgeving die mantelzorg kunnen bieden, in 2040 zijn dat er nog maar zes
- Mantelzorgers zorgen gemiddeld 39 uur per week voor een naaste met dementie
- In totaal besteden vijf miljoen mantelzorgers 1,5 miljard uren aan mantelzorg. Dit zijn 850.000 full time arbeidsjaren
- De maatschappelijke waarde van mantelzorg is 22 miljard euro

Voor de toekomst is nodig

1. Maak het mogelijk voor elkaar te zorgen, verlaag regeldruk en slecht bureaucratie

Bij het combineren van zorgtaken en het regelen van voorzieningen voor de naaste ondervinden mantelzorgers veel hindernissen die het zorgen voor elkaar eerder frustreren dan helpen. Willen we dat mensen langer thuis kunnen wonen mét hulp van mantelzorgers? Dan schrappen we belemmerende regelingen en procedures, erkennen we de mantelzorger en gaan we uit van vertrouwen in plaats van wantrouwen. In de bijlage lichten wij obstakels toe waar mantelzorgers gemiddeld vier uur per week druk mee zijn en die onnodig veel frustratie veroorzaken. Haal dit weg, verlaag de regeldruk en slecht de bureaucratie.

2. Investeer fors in preventie en respijt om overbelasting te voorkomen

Bezuinigingen in de zorg dienen hand in hand te gaan met investeringen in preventie en respijt, ook al lijkt dit op het eerste gezicht tegenstrijdig. Doe je het niet, dan groeit de druk op de mantelzorger en stijgt de kans dat deze overbelast raakt. En dat werkt weer averechts op de tekorten in de zorg. We pleiten voor een landelijk dekkend kwalitatief netwerk van respijtvoorzieningen. Dus voldoende en kwalitatief goede dagbesteding waar de burger op kan rekenen, ongeacht de woonplaats. Zie in de bijlage voorbeelden van respijt.

Bekijk de video's:

- Marco over het belang van huishoudelijke hulp
- Zakia over de zorg voor haar moeder
- Marieke over de zorg voor haar man

Marco

Zakia

Marieke

3. Kom met een visie op mantelzorgen en werken

Veel mantelzorgers verlenen zorgtaken naast hun baan. Denk aan ouders met zorg intensieve kinderen of de grote groep mantelzorgers van 45 tot 65 jaar die zorgen voor hun ouders. Het beroep op ons allemaal om meer te gaan zorgen neemt alleen maar toe. Als de combinatie van zorgen en werken niet meer gaat, moeten er keuzes worden gemaakt. Als mensen ervoor kiezen om minder te werken of zelfs te stoppen, heeft het niet alleen persoonlijk financiële maar ook maatschappelijke consequenties.

Denk aan de maatschappelijke kosten die uitvallende arbeidskrachten met zich mee brengen. Het feit dat er meer zorg bij de burger komt te liggen, vraagt daarom ook om een visie hoe dit gecombineerd wordt met werk. We moeten niet willen dat een meester voor een klas van dertig kinderen wegens overbelasting door mantelzorg, besluit zich ziek te melden of stopt met werken. Iedereen is nodig op deze krappe arbeidsmarkt.

Zorgen voor elkaar mogelijk maken, daar gaat het om. In de bijlage lichten wij situaties toe waarin dit in de praktijk niet goed gaat. Laten wij er gezamenlijk voor zorgen dat het in de toekomst beter gaat. Dat kan met uw hulp. Ik wens u veel wijsheid met het schrijven van het verkiezingsprogramma. Bij vragen, neemt u contact met mij op.

Met vriendelijke groet,

Esther Hendriks
Bestuurder MantelzorgNL

Bijlage met toelichting

Hieronder lichten wij nader toe wat MantelzorgNL verstaat onder de genoemde maatregelen:

(1) Maak het mogelijk voor elkaar te zorgen, verlaag regeldruk en slecht bureaucratie.

Bureaucratische en financiële drempels

- Wanneer aan iedereen wordt gevraagd om zich voor te bereiden op mantelzorgtaken, minimaliseer dan ook de bewijslast als het iedereen aangaat. En waar om bewijslast wordt gevraagd, wees als wetgever helder hoe en waar deze bewijslast verkregen kan worden
- Voorkom stapeling van zorgkosten en extra regeldruk. Zie daarom af van een inkomensafhankelijk tarief van Wmo-voorzieningen voor hulp en ondersteuning. Houd vast aan het bestaande abonnementstarief
- Haal financiële drempels weg. Handhaaf het alleenstaanden AOW bij samenwonen vanwege mantelzorg. In de Participatiewet in Balans wordt meer ruimte gemaakt voor mantelzorg. Maak dat ook mogelijk bij andere uitkeringen (IOAW, ANW)

Wonen en mantelzorg; maken zorgen dichtbij mogelijk

- Houd mantelzorgwoningen vergunningsvrij in de nieuwe Omgevingswet en zorg dat gemeenten meewerken als mensen de wens hebben voor hun ouders te zorgen en hiervoor op eigen terrein een mantelzorgwoning willen plaatsen
- Zorg voor pre-mantelzorgwoningbeleid in iedere gemeente. Zo kunnen mensen zonder rompslomp, vanaf een bepaalde leeftijd of met een diagnose van een voortschrijdende ziekte, gaan pre-mantelzorg wonen. Dit bevordert tevens de doorstroom van senioren op de woningmarkt
- Maak urgentie o.b.v. mantelzorg in heel Nederland een verplichte categorie van het urgentiebeleid
- Sta medehuurderschap bij sociale huur o.b.v. mantelzorg toe. Mantelzorgers laten een eigen (huur)woning achter om te zorgen voor hun naaste en geven daarmee eigen zekerheden op
- Stimuleer Woon-zorg visies in iedere gemeente om ouderen en kwetsbare inwoners geschikte woningen aan te kunnen bieden: betrek hierbij ook de mogelijkheden voor laagdrempelige mantelzorg. Denk aan de bouw van kangoeroewoningen, seniorenwoningen en meergeneratie-wonen met voorzieningen in de nabijheid

Onderwijs en mantelzorg

- Borg de positie van studenten met mantelzorgtaken in het onderwijs en verplicht onderwijsinstellingen tot het opstellen van gericht beleid voor jonge mantelzorgers binnen de eigen onderwijsinstelling. Vergelijk dit met studeren in combinatie met topsport.

(2) Investeer fors in preventie en respijt om overbelasting te voorkomen

Waarom is dit van groot belang en wat moet er gebeuren?

- Maak fors meer middelen vrij om te investeren in een sterk sociaal domein, zodat professionals preventief mantelzorgers kunnen ondersteunen en respijtmogelijkheden tijdig ingezet kunnen worden (via de sociale basis).
- Een landelijk dekkend aanbod van dagbesteding is nodig, om langer thuis daadwerkelijk mogelijk te maken.
- Mantelzorgers met migrantenachtergrond verdienen speciale aandacht, bijvoorbeeld door te werken met sleutelfiguren.

NRC-journalist Jeroen Wester:

'Het lijkt nu tijd om het begrip 'menselijke maat' ook in het zorgstelsel een herwaardering, een doorstart te gunnen. Kan het misschien ook eenvoudiger, minder achterdochtig, klantvriendelijker, toegankelijker? Met minder verantwoording en controle? Waarbij politiek, publieke opinie en media op de koop toe moeten nemen dat dan ook overconsumptie, ongewenst of overbodig gebruik méér zullen voorkomen? Maar dat dát dan de prijs is die er betaald moet worden om oom Cees makkelijker naar de juiste regeling te loodsen? Of organiseren we toch liever bureaucratische hoepels om doorheen te blijven springen, mét onze kwakkelende ouders, ooms en overburen? Het is tijd om naar een nieuw evenwicht te zoeken - en de controlelust zelf te matigen.'

- Ouderenzorg wordt geleverd vanuit drie stelsels: de Wlz, de Zvw en de Wmo. Daarmee zijn er drie zorginkopers: zorgkantoren, zorgverzekeraars en gemeenten. Deze schotten vormen een barrière tot investeren in preventie en samenwerken. Zo worden de kosten van een investering in preventie gemaakt aan de voorkant door bijvoorbeeld zorgverzekeraars en gemeenten. De baten komen, deels door het voorkomen en uitstellen van zorg en ondersteuning, bij andere partijen voornamelijk bij de zorgkantoren terecht. Zet door op domeinoverstijgende samenwerking tussen 'zorgdomeinen' om investeringen in preventie voor alle partijen lonend te maken.
- Het IBO rapport 'Niets doen is geen optie' is helder over de gevolgen van deze financiële prikkels. Daar waar maatregelen kostenbesparend zijn, geldt dat die leiden tot een groter beroep op mantelzorg, wat kan leiden tot meer overbelasting van mantelzorgers. Bezuinigingen betekenen een verplaatsing van kosten naar elders. Bereken bij elke financiële ingreep die kostenbesparend moet werken, wat hiervan de maatschappelijke gevolgen zijn voor de mantelzorger.

Drie voorbeelden van respijt

Voorbeeld 1: Eigentijds respijtzorg in het Buitenhuis, in Zaanstreek Waterland. Het Buitenhuis wil mantelzorgers zoveel mogelijk ontlasten en de gast een welkome verandering te bieden. Het Buitenhuis is mogelijk door de unieke regionale samenwerking van De Zorgcirkel, de gemeenten in Zaanstreek Waterland en het Zorgkantoor. Zij geloven stellig dat langdurige mantelzorg alleen goed gaat als er af en toe rustpauzes worden ingelast.

Voorbeeld 2: Griffioen zelfstandig wonen in Nijmegen, met zorg en ondersteuning 24/7 bij de hand. Wonen, zorg én respijt voor de mantelzorger komen hier samen. Griffioen wordt mogelijk gemaakt door een samenwerking van BUUR, Pluryn, Riverland Healthcentre, Sterker sociaal werk, en ZZG zorggroep.

Voorbeeld 3: Thuiszorgorganisatie Chalcedoon Zorg in Smilde die de zorg sámen met de mantelzorger vorm geeft. De familie wordt nadrukkelijk bij de zorg betrokken en het personeel is getraind om dit in samenwerking met de mantelzorger te doen. Hierbij wordt de draaglast van de mantelzorger een standaard onderdeel van gesprek en worden oplossingen bedacht.

(3) Kom met een visie op werk en mantelzorg

- Van de groep werkenden tussen de 16 en 69 jaar die zorgen voor een naaste:
  - ◊ zorgt een kwart voor een naaste (2 miljoen mensen), dus 1 op de 4 werknemers
  - ◊ combineren 400.000 werknemers hun baan met intensieve mantelzorg
Anders gezegd: 1 op de 20 werknemers combineert werk met minimaal 8 uur mantelzorg per week
  - ◊ heeft 1 op de 3 intensieve mantelzorgers redelijk of veel moeite met de combinatie zorg en werk
  - ◊ 44% van de medewerkers geeft aan dat hun leidinggevende niet op de hoogte is van de mantelzorg die ze bieden
  - ◊ (Maatwerk)afspraken met de leidinggevende leiden vrijwel altijd (84%) tot een goede oplossing
  - ◊ Meest gebruikte regelingen: thuiswerken (55%), flexibele werktijden (47%) en parttimewerken (27%)
Kortdurend (zorg)verlof: 11%, calamiteitenverlof 9%
- Ruim de helft van de werkende mantelzorgers stelt hun leidinggevende op de hoogte van hun mantelzorgtaken. Wat werkt zijn maatwerkoplossingen (nog te vaak afhankelijk van de leidinggevende en cao) en verlofregelingen (nog veelal onbetaald en ontoereikend). Hoe maken we dit toegankelijk voor alle werkende Nederlanders met mantelzorgtaken?
- Maak meer ruimte voor maatwerkoplossingen. Iedere zorgsituatie is anders en dat geldt ook voor het werk. Voor de ene persoon is flexibiliteit in tijd en plaats van het werk een oplossing, terwijl voor de ander juist vaste werktijden wenselijk zijn. Het gaat daarom altijd om maatwerk. Voorbeelden van maatwerkafspraken zijn: aangepaste werktijden, tijdelijk een andere functie, vrijstelling training en gelegenheid om op het werk te bellen.